

SMÄRRE MEDDELANDEN.

ETT SVENSKT ELDSTÅL FRÅN 600-TALET.¹

Vid tiden nämast efter Kristi födelse avlöstes i Norden flintan och pyriten som eldgörningsmedel sannolikt av de s. k. eldstenarna, ovalt formade redskap av kvarts, kvartsit, hård sandsten o. d., vilka antagas hava för eldgnistors frambringande slagits med en »brikett» av järn eller stål.

Eldstenarna i sin tur upphörde, efter en jämförelsevis kort tillvaro av utveckling och degeneration, omkring år 600.²

Redan före sistnämnda tidpunkt hade emellertid människan ute i världen fått sin uppmärksamhet fäst vid flintans och stålets användbarhet för eldslagning. Från Ungern är enligt gjorda gravfynds vittnesbörd eldstålet känt i eller omkring 3:e århundradet. Från länderna söder om Östersjön är det något senare bekant och från Finland i varje fall före slutet av 5:e seklet.

Kompletteringsvis lämnades i Fataburen för 1918 s. 157 ett meddelande om norska eldstålsfynd från tidsperioden 600—800.

Förf:s på nämnda grannlandsförhållanden grundade förmodan att eldstålet måste hava varit känt i Sverige tidigare än vad våra fynd från omkring år 900 ge vid handen, har nyligen bekräftats genom ett meddelande från konservatorn vid Statens Historiska Museum Erik Sörling, vilket meddelande är av följande lydelse:

»I April månad 1918 undersökte jag några gravar i ett mindre gravfält vid Sköcklinge, Botkyrka sn, Svartlösa hd, Södermanland. I en liten knappast ovan jord synlig hög om 4,4 m. diam. påträff-

¹ Jfr förf:s artiklar om Primitiva eldgörningsmetoder i denna tidskrift, särskilt artikeln om »Slageld och slagelddon» i årg. 1916.

² Jfr Fornvännen 1917, s. 172 ff. (upps. av Hanna Rydh).

fade jag bl. annat ett litet eldstål och en bit flinta. Graven är lätt att datera till senare delen av 600-talet i följd av tre rembeslag av brons, som anträffadesa tillika med eldstålet. De äro lik Stolpe o. Arne 'Gravfältet vid Vendel' grav I Pl. VIII fig. 11, grav XII Pl. XXXIX fig. 1 och grav XIV Pl. XLII fig. 5, Pl. XLIII fig. 8 och 9.»

Befanns förut, som antytt är, från tiden omkring år 600 intill 900 ett tomrum i vårt vetande om eldgörningsredskapen, så har detta tomrum nu i mycket väsentlig mån minskats genom angivna fynd, vilket i fråga om ålder ej torde komma att avsevärt överträffas, måhända i bästa fall med ett hundra år eller så, under förutsättning att tidsgränsen för eldstålen befinner sig något bortom eldstenarnas sista skede (600).

Det är ett mycket vackert eldstål av »luna-typ», som konservator

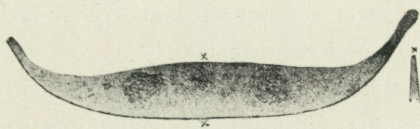

Fig. 1. Eldstål från Sköcklinge, Botkyrkasn, Södermanland. Statens Hist. Museum nr 16060.

Sörling haft turen att anträffa under sitt grävande i jorden. Dess spetsar böja sig åt samma sida, visserligen ännu tämligen svagt, dock tillräckligt för att angiva den tendens som blev med tiden förhärskande och slutligen

resulterade i lyrformen med dess talrika variationer.

Jag sökte i Fataburen 1916 framställa en hypotes om utvecklingsgången av bl. a. denna eldstålsform, förtydligad av illustrationer, bland vilka de i fig. *f* och *g*, s. 216 (tyska stål) och *c*, *d*, s. 234 (stål från Kina och Sumatra) synas närmast likna det ifrågasvarande.

Nils Keyland.